

אלול

בשבת (כמו בשנה זו*), שא"א לתקוע: את"ל שהמנהג לתקוע להתלמד הוא בתור הכשר להתקיעות הבאות אח"כ (מיום ב' דר"ח) – הסברא נותנת, שבקביעות כזו, מתלמדים בערב ר"ח:

אבל ע"פ משנת"ל (שעיקר) הכוונה להתקיעה של יום זה (א' דר"ח), היא לצאת ידי הדיעות שזהו זמן התחלת התקיעות דאלול (כי אז הוא התחלת המ' יום האחרונים שעלה משה להר), הרי אין ענין לתקיעה זו בערב ר"ח אלול.

ועפ"ז בקביעות כזו – חסרה ההתחלה ד"תוקעין להתלמד".

אבל בפשטות י"ל שאין בזה חסרון – כי הוא כמו כל שבת שבחודש אלול, שאין בו כל תקיעה. ובפנימיות הענין, מובן הוא ע"פ ביאור רבינו הזקן, בהא שאין תוקעים בראש השנה שחל להיות בשבת, שהטעם הפנימי לכך הוא, מפני שביום השבת אין צורך בתקיעת שופר (במדינה), כי מה שפועלים על ידי תקיעת שופר, נפעל בדרך ממילא על ידי השבת עצמה (שהיא מיקדשא וקיימא): והוא הדין בנדוד, התקיעות דחודש אלול, דמה שהתקיעות היו צריכות לפעול בשבת זו, נפעל בדרך ממילא על ידי השבת עצמה.

א. בנוגע לתקיעת שופר בחודש אלול הורה כ"ק מו"ח אדמו"ר (כפי שנדפס ב"היום יום"), "שבמשך היום (א' דר"ח) תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דר"ח".

ולכאורה צ"ב מאי האי ד"תוקעים להתלמד" במשך יום א' דר"ח, דלכאורה בכל אופן אינו מובן: אם אינו יודע לתקוע פשיטא שצריך להתלמד (ומאי קמ"ל) ואח"כ גם יתקע באותו היום: ובאם יודע מכבר – שוב אין צורך לתקוע (ביום א' דר"ח כדי) "להתלמד"?

בפשטות י"ל, שכוונת כ"ק מו"ח אדמו"ר היא להכריע בין הדיעות מתי מתחילים התקיעות דאלול – אם בא' דר"ח אלול (ל' מנחם אב) או ביום ב' דר"ח (א' אלול) – ובזה ההכרעה, שהחייב דתקיעות דאלול מתחיל מב' דר"ח, אלא שכדי לצאת ידי האומרים שמתחילים מא' דר"ח, "תוקעים להתלמד", היינו שתוקעים, אבל לא בתור חיוב, אלא רק להתלמד בלבד.

אבל צריך ביאור הלשון "תוקעין להתלמד", ולא בפשטות – תוקעין ולא תקיעה של מנהג, חובה וכיו"ב.

ולכן נראה, שיש ענין מיוחד בתקיעה שהיא "להתלמד" בלבד, ותקיעה זו שייכת ליום א' דר"ח אלול, כדלקמן.

ב. והנה ע"פ משנת"ל בהסברת ההנהגה ד"תוקעין להתלמד" – יש לחקור בקביעות דא' ר"ח אלול שחל

(2) ראה מ"א שם סק"ב. ובארוכה – בהשלמת הר"ג מדובראוונא לשו"ע אדה"ז סתקפ"א (בקר"א).

(3) ד"ה להבין המשנה... יו"ט של ר"ה בלקו"ת דרושי ר"ה (נ, א ואילך): סיפור שער התקיעות (רמ, ג ואילך). ובכמה דרושי רבונתנו נשיאנו.

(1) הדיעות בזה ראה נוי"כ הטושו"ע או"ח סתקפ"א.

(*) תשמ"ח – שנת הדפסת השיחה. המו"ל.

תקיעה בשופר הוא – קלא פנימאה של הנשמה, שהיא צעקה פנימית ו"פשוטה", "קול פשוט" דוקא.

[וזהו הביאור (הפנימי) בההלכה¹⁰ "כל הקולות כשרים בשופר" – כי עיקר ענין השופר הוא קול פשוט דוקא, ולכן אין נוגע "ציור" הקול, אלא עצם קול השופר].

וזהו ענין ה"תקיעה אחת" שתוקעים לאחר תפילת נעילה, שהיא תקיעה אחת פשוטה, כי ענינה הצעקה הפנימית מעצם הנשמה שהיא למעלה מכל ענין של "ציור", אפילו מה"ציור" שבתשר"ת דר"ה שגם זה נק' קול פשוט לגבי קולות של כלי נגינה¹¹ [אלא שכדי להגיע לקול פשוט זה דיוהכ"פ, צריכים להקדים תקיעת מאה קולות דר"ה, ועי' באים אח"כ לתכלית העילוי בשופר, תקיעה אחת שבנעילת יוהכ"פ].

ד. והנה ע"פ הידוע בענין "כלל ופרט וכלל", דכשם שישנו ה"כלל" שבא לאחר הפרטים, כך ישנו ה"כלל" שבא לפני וכהקדמה להפרטים, כן הוא גם בעניננו, שכשם שלאחרי פרטי מאה הקולות דר"ה באים לה"כלל" ותוכנו הכללי של שופר – תקיעה אחת פשוטה (קול פשוט דוקא) של נעילת יום הכפורים, הנה עדין הוא בהתחלת מ' הימים¹²,

והטעם בפשטות: התקיעות דחודש אלול באות להזהיר את העם לעשיית תשובה, והרי ארז"ל דשבת אותיות תש"ב, והיינו שעצם יום השבת מביא האדם לידי תשובה [אלא שהתשובה דיום השבת היא מדריגה נעלית ביותר, תשובה עילאה, שלמעלה מהזכרת עונות כו', כמשנת בארוכה באגרת התשובה ובכ"מ].

אבל ע"פ הנ"ל (סוף סעיף א') אין גלאטיק (חלק) לבאר כן בנוגע להתקיעה דא' דר"ח אלול – כי אין הטעם לתקיעה זו כדי להזהיר לתשובה, אלא כמפורש בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר – כדי "להתלמד", ואיך יתכן לומר, שהשבת (מצד עצמה) פועלת ה"להתלמד"?

ג. ויש לומר הביאור בזה, בהקדם ביאור רבינו הזקן בהמנהג שתוקעים ביום הכפורים אחר נעילה תקיעה אחת – שתקיעה זו היא ע"ד התקיעה ב"שופר גדול" דלעת"ל, דתקיעות דר"ה (שהם מאה קולות, ובכמה מיני קולות, תקיעה שברים תרועה) הן "שופר" סתם, אבל התקיעה הגדולה שתוקעים בסיום וחותם הימים נוראים, לאחר תפילת נעילה דיוהכ"פ, שהיא תקיעה אחת פשוטה, הרי היא תכלית העילוי דתק"ש – מעין ה"תקיעה גדולה" דלעת"ל.

ביאור הדבר:

מבואר בכ"מ שתוכנה הפנימי של

פ"ע (הובא ונת' לקמן ע' 183 ואילך). וראה דרושי ר"ה בלקו"ת, סידור (שער התקיעות), אוה"ת, וב' דרושי רבותינו נשיאנו שלאח"ו.

(10) ר"ה כו, ב. רמב"ם הל' שופר פ"א ה"ז.

טושו"ע (ודאדה"ז) סתקפ"ו ס"ו (ס"ח).

(11) ראה סידור שם רמב"ב.

(12) להעיר מרוקח סק"ח שתוקעין כל מ' יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ, ולכמה דיעות (ע"פ פדרא"א שם) שתוקעין (רק) ברי"ח אלול וכמוצאי יו"ט (שבלי הל' סוף הל' יו"ט ששכ"ב. ועוד) – הובאו ברד"ל לפדרא"א שם (אות יח).

(4) רא"ש ר"ה (בסופה). ראב"ה שם (סתקמ"ב) וטור ר"ס תקפא – בשם פדרא"א (פמ"ו). וראה הגהות הרד"ל שם סק"ב.

(5) אגה"ת פ"י.

(6) שם. וראה לקו"ש ח"ד ע' 146.

(7) אף שבכלל כל תקיעה מעוררת לתשובה וכמש"נ (עמ"ס ג. א) אם יתקע גוי ועם לא יחרדו.

(8) לקו"ת ר"ה ס. ג.

(9) ראה משל הבעש"ט בהמשך וככה תרל"ז

שקודם העבודה בפרטי ענין תקיעת שופר (גם דחודש אלול, שתוקעים י' קולות¹³) – צ"ל נקודת ההתחלה, ה"כלל" שלפני הפרטים, שבו מודגש תוכנם הכללי של הפרטים הבאים אח"כ.¹⁴

דיש לומר שזהו ש"תוקעין להתלמד" – שזהו בדוגמת וע"ד התקיעה אחת שתוקעים בסיום הארבעים יום, וכפי שרואים בפשטות, דכאשר מתחילים לתקוע כדי להתלמד, הרי התחלת ההתלמדות היא, שיוצא קול פשוט (ואח"כ לומדים פרטי הקולות, דתקיעה שברים תרועה) – כי היא נקודת ענין של "כל הקולות" דשופר, הקול פשוט שלמעלה מהמאה קולות דר"ה.

דאע"פ שא"א לתקוע כפשוטו, מ"מ, תוכן הענין ד"תוקעין להתלמד" יכולים ולכן גם צריכים גם ביום השבת, ו- כאשר האדם עובד עבודתו בהתאם לתוכן הפנימי דיום השבת, שבת אותיות תש"ב, שהיא תשובה עילאה כנ"ל, הרי מגיע לקול פשוט, מעצם נשמתו. אבל באם ידע בנפשו שמאזיה סיבה שתהי' לא עבד עבודה זו בשבת זו – צריך לעשותה כנ"ל.

ויש לומר, דכאשר חל א' דר"ח אלול ביום השבת, הרי כשם ששבת אהני לענין ר"ח¹⁵, כן הוא לאידך, שסגולת היום דא' ר"ח אלול (היום שעלה משה להר, לדיעה זו שמתחילין לתקוע בא' דר"ח אלול) "אהני", שהתשובה עילאה דיום השבת (בכלל) תהי' באופן נעלה יותר, עד לצעקה פנימית מעצם נשמתו, עד מעין ה"שופר גדול" דלעתיד לבא.

(משיחת א' דר"ח אלול תשמ"ב)

(13) ב"ח או"ח סתקצ"ב (ע"פ הערוך). וכ"ה מנהג חב"ד. ועוד.

(14) ועד"ז הוא במשך כל היום: כלל – מודה אני כו' שהיא הודאה פשוטה: אח"כ עבודה במשך היום בתפלה ותורה – עבודה פרטית: ולאח"ז בסוף היום הכלל שלאחרי עבודה הפרטית – ק"ש ששעל המטה, וחזרתה "בידך אפקיד רוחי". ואף שבגלוי כלל הראשון הוא הודאה כללית דאפשר לאמרה גם קודם נט"י בידים שמטות כו' (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה (ובמהד"ב – שם ס"ו. סידור אדה"ז בתחלתו) – הרי ידוע הטעם לזה בפנימיות הענינים, לפי שהוא שייך להכלל שלמעלה מפרטים, שאין טומאה יכולה להגיע לשם (ראה "היום יום" יא שבט. ונת' בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"יא ואל"ך).

(15) ראה זבחים צא, א.

שופטים

לעיל בפ' דברים, "ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים גו' ושוטרים לשבטיכם", והיינו שנוסף על מינוי ה"שופטים" (אנשים חכמים גו'), נתמנו גם "שוטרים לשבטיכם", וכפרש"י שם "שוטרים מניתי עליכם לשבטיכם, אלו הכופתין והמכין ברצועה ע"פ הדיינין" – ומה טעם הוזקק רש"י לפרשו כאן עוד פעם?

וביותר תמוה – שדוקא כאן, בפעם השני, מאריך רש"י יותר מבפירושו בפ' דברים: שם כ' בקיצור, "אלו הכופתין והמכין ברצועה ע"פ הדיינין", וכאן מוסיף: (א) בתחילת הפירוש – "הרודין" את העם" (שבפשטות כוונתו לפרש שתיבת "שוטר" כאן היא מלשון רדיו). (ב) ובסוף הפירוש – "עד שיקבל עליו את דין השופט".

גם יש כמה שינויים בלשון רש"י: (א) בפ' דברים כתב "ע"פ הדיינין", וכאן "אחר מצותי"¹⁰. (ב) בפ' דברים כתב "הכופתין והמכין", וכאן מהפך הסדר –

א. בפרש"י ריש פרשתנו: שופטים ושוטרים שופטים דיינים הפוסקים את הדין, ושוטרים הרודין את העם אחר מצותי שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט.

וכתבו במפרשים, ד"מה שהוסיף [רש"י, ששופטים הם דיינים] הפוסקים את הדין אע"ג דידוע שכל דיין פוסק את הדין כדי לבאר לך למה הוצרך לומר עוד שוטרים ולפיכך פירש שזה הדיין אינו עושה רק-פסק הדין ותו לא דאינו כופה אותו, ושוטר הוא שכופה ורודהו לקיים מצות השופט".

אבל צ"ב: גם ענינו של "שוטר" – ואפילו בשייכות למשפט – כבר ידוע⁵

(1) בדפוס רש"י הנפוצים תיבת "שוטרים" היא באותיות גדולות – ד"ה חדש. אבל לכאורה הוא ט"ה, והד"ה שבפרש"י הוא "שופטים ושוטרים", ואח"כ מפרש החילוק ביניהם – "שופטים דיינים כו' ושוטרים הרודין כו'".

(2) בכמה כת"י רש"י שתח"י (וכן בדפוס שני) ליתא התיבות "את . . מצותי". וראה לקמן הערה 8.

(3) גוי"א כאן. וראה דבק טוב, הואיל משה (באר היטב) ועוד כאן.

(4) נוסף לזה שתי הגוי"א (בטעם שהוצרך רש"י לפרש "שופטים") אינו מובן, לכאורה, שהרי כיון שענין השופטים ידוע, ה"מספיק לכתוב רק הפירוש של "שוטרים" כדי להודיע מהי ההוספה ב"שוטרים" על "שופטים".

(5) ועפ"ז נשלל לכאורה מ"ש במפרשים (דבק טוב. הואיל משה. שפ"ח. וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל)) שכונת רש"י שלא טענה ש"שוטר" כאן פירושו ככפ' בהעלותך (יא, טז) "זקני העם ושוטרי", או כשוטרים הממונים על המלחמה

(פרשתנו כ – ה. ח. ט), אלא מלשון רדיו (וראה גם רש"י שמות ה. ו. שם, ט) – שהרי לאחר שכתב פי' רש"י בפ' דברים דשוטרים (גבי משפט) "אלו הכופתין כו'", שוב אין מקום לטעות כזו.

(6) א, טו.

(7) וצ"ע ברע"ב כאן.

(8) בכמה כת"י רש"י (שתח"י) "אדם שמכה כו'". ואולי הוא ט"ס שנחלף להם מ"רודים" ל"אדם" (ע"ד הגירסא בדפוס שני, הרודים שמכים כו').

(9) ראה לעיל הערה 5.

(10) בהנסמן בהערה 8, ליתא תיבות אלו.

(*) ולהעיר מלשון "שוטר" שבפרש"י ח"ש (כג), (י) מננהו שוטר עליהם. ואכ"מ.